

« nisi Christus resurrexisset, inanis esset fides nostra, » ut dicit Apostolus I *Corinth.* xv; et neque ipse rediivus annuntiasset Apostolis veritatem Dei, neque homines mortales qui sunt ex se pulvis et cinis, facti essent spirituales, et filii Dei, qui Domino confiterentur, et annuntiarent aliis hominibus veritatem, id est, fidelitatem et justitiam Dei. Denique possunt hæc eadem verba tribui singulis electis, qui post lapsum in culpam, penitentia ducti, clamaverunt ad Deum pro remissione peccati, ut possent Domino confiteri, et annuntiare aliis peccatoribus veritatem promissionum Dei.

Vers. 13. 13. AUDIVIT DOMINUS, ET MISERTUS EST MEI, DOMINUS FACTUS EST ADJUTOR MEUS.

Ex hoc versiculo perspicuum est verba versiculi decimi recte explicata fuisse pro tempore præterito. Affirmat igitur Propheta tum in persona sua, tum in persona Christi et electorum, clamorem suum a Deo fuisse exaudium. In hebræo legitur: *Audi, Domine, et miserere mei, Domine, esto adjutor meus.*

Sed ædem voces hebraicas, sub aliis punctis reddunt lectionem quam nos habemus. Proinde certum est Septuaginta Interpretes aliter legisse, quam S. Hieronymus et Hebræi posteriores legunt: neque dubitandum est Septuaginta Interpretum auctoritatem in iisdem vocibus legendis prævalere debere.

Vers. 14. 14. CONVERTISTI PLANCTUM MEUM IN GAUDIUM MIHI, CONSCIDISTI SACCUM MEUM, ET CIRCUMDEDISTI ME LETITIA.

Hic est effectus exauditionis. David ex misero exule rex potens effectus; Christus ex mortuis resurgens, et de ipsa morte triumphans; electus quisque ex valle lacrymarum ad patriam celestem perveniens justissime dicit: « Convertisti planctum meum in gaudium mihi. » In hebræo, pro tu

gaudium, est in chorum, sed per chorum, hebraice machol, intelligitur instrumentum musicum. Sensus est idem: sed vox hebræa videtur paulo elegantius respondere voci præcedenti, ac si latine diceretur: Convertisti planctum in cantum. Quod sequitur: « Conscidisti saccum meum, et circumdedisti me letitia, » significat mutationem vestis lugubris in vestem letitiæ convenientem. Dicit autem Propheta, conscidisti, et non exuisti, vel spoliasti, quia quod exiit, remanet integrum; quod scinditur, destruitur, ut usui deinceps esse non possit. Itaque significatur hoc loco, saccus miserie, vel mortalitatis, et passibilitatis plane destructus, ut nunquam amplius usui sit futurus in Sanctis, ac multo minus in Christo, qui « resurgens a mortuis, jam non moritur, » ut dicitur Rom. vi.

15. UT CANTET TIBI GLORIA MEA, ET NON COMPUNGAR: DOMINE DEUS MEUS, IN ÆTERNUM CONFITEBOR TIBI.

Hic est ultimus finis gloriæ Christi et Sanctorum omnium, laus Dei. « Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula seculorum laudabunt te. » Illud, et non compungar, in hebræo est, וְלֹא יִדְדֹם וְלֹא יִדְדֹם, et non taceat, ut sensus sit, ut gloria mea cantet tibi laudem et gratiarum actionem, et nunquam taceat, nunquam cesset a laude; cui recte subjungitur: « In æternum confitebor tibi, » id est, semper laudabo, nunquam silebo. Sed quamquam hæc lectio satis cohereat cum reliquis verbis, tamen idem vocabulum hebraicum וְלֹא יִדְדֹם significat silere, et excidere sive succidere; et hanc significationem elegerunt Septuaginta Interpretes, et legerunt in prima persona, et non compungar, quod est idem cum eo, et non succidar. Est autem sensus: Cantet tibi gloria mea, et non gemitus meus, ex timore mortis, vel peccati; vel cantet tibi gloria mea, et non amplius compungar auleo mortis, vel peccati.

PSALMUS XXXI

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. In finem, Psalmus David pro extasi.

2. In te, Domine, speravi, non confundar in æternum; in justitia tua libera me.

3. Inclina ad me aurem tuam, accelera ut eruas me.

Esto mihi in Deum protectorem, et in domum refugii, ut salvum me facias.

4. Quoniam fortitudo mea et refugium meum es tu: et propter nomen tuum deduces me, et enutries me.

V. s. h. — Victori canticum [h. Psalmus] David.

In te, Domine, speravi, non confundar in æternum [h. sæculum]: in justitia tua salva [h. eripe] me.

Inclina ad me aurem tuam, velociter libera me.

Esto mihi in lapidem fortissimum, in domum munitam, ut salves me.

Quia petra mea et munitio mea tu [al. add. es]: et propter nomen tuum deduces me, et enutries me.

5. Educes me de laqueo hoc, quem absconderunt mihi, quoniam tu es protector meus.

6. In manus tuas commendo spiritum meum: redemisti me, Domine Deus veritatis.

7. Odisti observantem vanitates, supervacue. Ego autem in Domino speravi:

8. Exultabo, et letabor in misericordia tua. Quoniam respexisti humilitatem meam, salvasti de necessitatibus animam meam.

9. Nec conclusisti me in manibus inimici: statuisti in loco spatioso pedes meos.

10. Miserere mei, Domine, quoniam tribulor: conturbatus est in ira oculus meus, anima mea, et venter meus.

11. Quoniam defecit in dolore vita mea, et anni mei in gemitibus.

Infirmata est in paupertate virtus mea, et ossa mea conturbata sunt.

12. Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium, et vicinis meis valde, et timor notis meis.

Qui videbant me, foras fugerunt a me.

13. Oblivioni datus sum tanquam mortuus a corde.

Factus sum tanquam vas perditum:

14. Quoniam audivi vituperationem multorum commemorantium in circuitu.

In eo dum convenirent simul adversum me, accipere animam meam consiliati sunt.

15. Ego autem in te speravi, Domine: dixi, Deus meus es tu:

16. In manibus tuis sortes meæ.

Eripe me de manu inimicorum meorum, et a persequentibus me.

17. Illustra faciem tuam super servum tuum, salvum me fac in misericordia tua.

18. Domine, non confundar, quoniam invocavi te.

Erubescant impii et deducantur in infernum.

19. Muta fiant labia dolosa; Quæ loquuntur adversus justum iniquitatem, in superbia, et in abusione.

20. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te!

Perfecisti eis, qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum.

21. Abscondes eos in abscondito faciei tuæ a conturbatione hominum.

Proteges eos in tabernaculo tuo a contradictione linguarum.

Educes me de reti, quod absconderunt mihi: quia tu fortitudo mea.

In manu tua commendabo [al. commendo] spiritum meum: redemisti me, Domine Deus veritatis.

Odavi custodientes vanitates frustra: ego autem in Domino confisus sum.

Exultabo, et letabor in misericordia tua, quia vidisti [al. audisti] afflictionem meam: cognovisti tribulationes animæ meæ.

Et non conclusisti me in manu inimici: statuisti in latitudine pedes meos.

Miserere mei, Domine, quoniam tribulor: caligavit in furore oculus meus, anima mea et venter meus.

Quia consumptæ sunt in merore vitæ meæ, et anni mei in gemitu.

Infirmata est in iniquitate mea fortitudo mea: et ossa mea contabuerunt.

Apud omnes hostes meos factus sum opprobrium, et vicinis meis nimis, et timor notis meis:

Qui videbant me in plateis, fugiebant a me. Oblivioni traditus sum quasi mortuus a corde: factus sum sicut [al. quasi] vas perditum.

Audivi enim opprobrium multorum, congregationem in circuitu;

Cum inirent consilium adversum me: et ut auferrent animam meam cogitaverunt [al. cogitarent].

Ego autem in te speravi, Domine: dixi, Deus meus tu.

In manu tua tempora mea: libera me de manu inimicorum meorum, et persequentium me.

Illustra faciem tuam super servum tuum: salva me in misericordia tua.

Domine, non [al. ne] confundar, quia invocavi te: confundantur impii, taceant in inferno.

Muta fiant labia mendacii: quæ loquuntur contra justum vetera, in superbia et despectione.

Quam multa est bonitas tua quam abscondisti timentibus te, operatus es sperantibus in te, in conspectu filiorum hominum.

Abscondes eos in protectione vultus tui, a duritia viri: abscondes eos in umbra, a contradictione linguarum.

22. Benedictus Dominus, quoniam mirificavit misericordiam suam mihi in civitate munita.

23. Ego autem dixi in excessu mentis meae: Projectus sum a facie oculorum tuorum.

Ideo exaudisti vocem orationis meae, dum clamarem ad te.

24. Diligite Dominum, omnes sancti ejus, quoniam veritatem requiret Dominus, et retribuet abundanter facientibus superbiam.

25. Viriliter agite, et confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino.

Benedictus Dominus: qui mirabilem fecit misericordiam suam mihi, in civitate munita.

Ego autem dixi in stupore meo: Projectus sum de conspectu oculorum tuorum.

Ergone audisti vocem deprecationis meae, cum clamarem ad te?

Diligite Dominum, omnes sancti [h. misericordes] ejus; fideles servat Dominus, et tribuit his, qui satis operantur superbiam.

Confortamini, et roboretur cor vestrum, omnes qui expectatis Dominum.

Argumentum. — « Apparet in hoc carmine motus animi perturbati conspectu periculorum, hominisque in summa vite et salutis discrimen adducti, et tamen fiducia certa invocantis opem et auxilium Jovæ, atque hoc nitentis. » Hæc Rosenmüllerus. Strophe quinque; vers. 2-9, auxilii imploratio, fiducia firma, gratiarum promissio; vers. 10-14, descriptio malorum quæ vati perferenda sint; vers. 15-19, repetite preces; vers. 20-23, grates averso periculo adjectæ; vers. 24-25, hortatio ad similem fiduciam piis omnibus directa. Psalmum autem hunc Davidem non in ipsis periculis composuisse, sed postea orationem et voces, quas ad Jovam urgente periculo misisset, simul cum his verbis, quæ ad gratias de salute jam adeptæ pertinerent, conjunxisse, et carmen ex utriusque eiddisse, plura ejus loca arguere videntur, veluti vers. 8 et 9, nec non 20 seqq. Titulo hebræo addunt Alexandrini *ἐκστάσις*, quod nomen acceperunt ex vers. 23, ubi hebræum *bechaphaz* vertunt *ἐν τῇ ἐκστάσει μου*, hoc est, inquit Agellius, « in pavore atque trepidatione mea; in desperatione rerum omnium, cum de summo periculo humano consilio evadere me posse desperarem; » res autem narratur I Sam. xxii, 26. Igitur *τὸ πρὸ ἐκστάσις*, quod habet Vulgatus, sensus patet. Alii tamen hunc Psalmum ad aliam occasionem referunt. Hodierni non pauci eum esse Jeremiæ, colligere posse putant et vers. 12-14, coll. cum Jerem. xi, 19; xv, 10; xx, 7, 8, 11, e verbis *magor missabib*, quæ præter hunc locum non leguntur nisi apud Jerem. vi, 25; xx, 8, 10; xli, 5; xlix, 29: sed absque idonea ratione, ut fuse demonstrat Heugstenberg.

1. Præcentori *canendum*, carmen Davidis.
2. In te, Jovæ, confidi: ne pudore afficiar in perpetuum; pro justitia tua libera me.
3. Inclina ad me aurem tuam, festinanter eripe me; esto mihi rupes præsidii, domus cacuminum ad me salvandum.
4. Nam petra mea et arx mea tu es, et propter nomen tuum duces me et reges me;
5. Educes me e reti quod absconderunt mihi: nam tu es refugium (alii, *præsidium*) meum.
6. In manum tuam commendo spiritum (vitam) meum: redemisti (jam) me, Jovæ, Deus veritatis.
7. Odi observantes (colentes) vanitates mendacii; ast ego in Jovæ confido.
8. Exsultabo et letabor gratia tua, quod respexeris miseriam meam, cognoveris angustias animæ meæ;
9. Nec concluderis me in manu hostis mei, statueris *contra* in spatio amplo pedem meum.
10. Miserere mei, Jovæ, nam angustia mihi; emarecui in ægritudine oculus meus, anima mea et venter (corpus omne) meus.

11. Consumpta est mœrorum vita mea, et anni mei gemitu; corrui iniquitate mea robur meum, et ossa mea contabuerunt.
12. Ob omnes adversarios meos ego sum contumelia, idque vicinis meis valde, et terror notis meis; qui vident me foris, aufugiunt a me.
13. Oblivioni traditus sum, instar mortui, *extinctus* ex corde omnium; factus sum instar vasis quod periit (fractum est):
14. Nam audivi obtreccionem multorum; formido undique, illis contra me una consultantibus; ad capiendum animam meam machinantur.

15. Ego vero super te confidi, Jovæ; dixi: « Deus meus es tu;
16. In manu tua *sunt* tempora (fata) mea: eripe me e manu hostium meorum et e persecutoribus meis.
17. Illumina faciem tuam super servum tuum, salva me gratia tua. »
18. Jovæ, ne pudore afficiar, nam invocavi te; pudore afficiantur improbi, sileant in oreum!
19. Obmutescant labia mendacia, quæ loquuntur contra justum proterve (propr. *fastum*), cum superbia et contemptu.
20. Quam magna est benignitas tua, quam abscondisti (asservasti) timentibus (colentibus) te, quam parasti eis qui spem ponunt in te, in conspectu hominum!
21. Latere facis eos in latibulo faciei tuæ (tuo) a conspirationibus virorum; abscondis eos in tugurio a contentione (*מַרְפֵּזִים*) linguarum.
22. Benedictus *sit* Jovæ, nam insignem fecit misericordiam suam mihi, *protegens me tanquam* in urbe munitionis (munita).
23. Ego quidem dixeram in trepidando me: « Exceisus sum a conspectu oculorum tuorum. » Verum audisti vocem precum mearum, quum vociferarer ad te.
24. Diligite Jovam, omnes erga eum pii: fidelitatem servat Jovæ, et retribuit abundanter facienti superbiam.
25. Fortes estote, et alacre (imperterritum) *sit* cor vestrum, omnes qui Jovam (ejusque auxilium) expectatis.

NOTE.

Vers. 2. *In perpetuum*, i. e. noli committere, ut nunquam e malis quibus conflictor emergam. *Justitia* hic est illa *fides* optima, qua agere Deus solet cum iis, qui ipsi sese concrediderunt. — Vers. 2. *Festinanter*,

propr. festina. *Donus cucumératum*, arx in montis præalti fastigio extructa. — Vers. 4. *Nomen*, famam potentie et misericordie. — Vers. 7. *Tu vanitates mendacii* dicitur de quavis re vana, præsertim de *doctrinis*, Deut. xxxii, 21; Jerem. ii, 5; x, 3, 13 etc.; hic vero significare *idola* vana, indicat locus Jon. ii, 9. — Vers. 8. *Cognoveris*, ut eas removeres: opponitur enim incuria vel neglectui. Alexandrinus legit *hosbaeta*, vel *thosia*; sed, ut ait Agellius, *cognoveris* nescio quid dulcius habet. — Vers. 12. *Ob*, i. e. propter tot hostium virulentos insultus. Rosenmullerus verit *pro*, hoc sensu: etiam a vicinis magis contemtorum quam adversarii mei; vel: vicini plus in me conjecerunt opprobria, quam ipsi acerrimi hostes. *Contumelia*... valde, summe probrosus. *Terror*, ne propter me meamque consuetudinem in periculum ipsi veniant, vel quia fœdis criminibus me pollutum putant. — Vers. 14. *Formido*: conf. Isai. xxxi, 9. Sed cum *gour* et *timet*, et *commoratus* est significat, hoc prætulit Alexandrinus. — Vers. 17. *Illumina*, etc. i. e. sereno propitiisque vultu me respice. — Vers. 18. *Silcant*, i. e. ad silentium redacti ruant. *In conspectu hominum* jungendum cum *parasti*, scilicet ut omnibus innotescat piorum innocentia. — Vers. 23. *Excisus*: Alexandrinus sensum spectans vertit *projactus*. — Vers. 24. *Fidelitatem*, puta in promissis. Maurer non male, *fidos*, *fideles*, ut sit abstractum pro concreto. *Abundantur* cum *retribuit* jungendum, ut accentus docet. Aliter, sed minus concinne, Alexandrinus.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus David pro Bæstasi.

In hoc titulo nihil est novi, nisi illa vox *exstasis*, quæ non habetur in hebræo, et fortasse non est addita a Septuaginta Interpretibus, sed ab aliquo alio interprete: nam in quibusdam solum exemplaribus illam se invenisse Theodoretus testatur. S. Hieronymus quoque eam non habet, neque in versione sua ex hebræo, neque in Commentario, ubi exponit versionem Septuaginta Interpretum. Quicunque illam particulam addidit, eam accepit ex versiculo 28 hujus Psalmi: *Ego autem dixi in excessu mentis meæ*. Significat autem *exstasis* mentis excessum, cum animus intendit in rem aliquam, ut quasi corpus proprium deseruisse videatur. Oritur autem iste excessus, vel ex divina aliqua revelatione, quæ rapit mentem in arcana aliquid intus, vel ex vehementi passione timoris vel amoris. Hoc autem loco videtur intelligenda exstasis ex timore repentino et maximo, quo David correptus fuit, cum audivit Absalonem filium et omnem populum contra se conspirasse. Quæ historia habetur II Reg. xv. Videtur autem ad litteram Psalmus de Davide fugiente persecutionem Absalonis intelligendus, ut Theodoretus et Euthymius volunt. Sed potest etiam ad Ecclesiam inter persecutionem angustias genentem accommodari.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. IN TE, DOMINE, SPERAVI, NON CONFUNDAR IN ETERNUM, IN JUSTITIA TUA LIBERA ME.

David rex fugiens persequentem Absalonem, omni humano auxilio destitutus, ad Deum recurrit, ac dicit: «In te speravi,» et ideo confido, quod nunquam frustrandus mea spe sim, quia tu omnipotens et fidelissimus es. Igitur juxta hanc spem meam, «libera me in tua justitia,» id est, ob justitiam qua impios punire soles, et innocentes liberare.

Vers. 2. 2. INCLINA AD ME AUREM TUAM, ACCELERA, UT ERIAS ME.

Quia persecutio urgebat, et amici David II Reg. xvii, per nuntios ei significaverant, ut non quiesceret, sed fugere perseveraret, nisi opprimi vellet, ideo petit velociter exaudiri, et de imminente periculo erui.

Vers. 3. 3. ESTO MIHI IN DEUM PROTECTOREM, ET IN DOMINUM REFUGIUM, UT SALVUM ME FACIAS.

Verba sunt clara, quia Septuaginta Interpretes

exposuerunt verba metaphorica, quæ sunt in codice hebræo; sic enim legitur ad verbum: *Esto mihi in petram fortissimam, et in domum munitionis meæ, ad salvandum me*. Vocatur autem hoc loco petra fortissima, vel saxea rupes in sublimi posita, vel domus sive arx fortissimis lapidibus constructa; et tunc verba sequentia erunt explicatio præcedentium, ut sensus sit: *Esto mihi, o Deus, instar petræ durissimæ, id est, instar domus, sive arcis munitissimæ, in quam tuto confugere possim*. Dicitur autem hæc omnia plane ad rem propositam aptissime. Nam David fugiebat per campestria deserti, ubi nulla erat arx, in quam confugere posset.

4. QUONIAM FORTITUDO MEA, ET REFUGIUM MEUM ES TU: ET PROPTER NOMEN TUUM DEDUCES ME, ET ENUTRIES ME.

Hic etiam exposuerunt Septuaginta metaphoras vocum hebræarum: sic enim legimus in hebræo, *quoniam petra mea, et munitio mea tu es, id est, sis tu mihi loco arcis lapidææ et munitæ, quoniam munitioem aliam habere non possum*.

Quod sequitur: «Et propter nomen tuum deduces me, et enutries me,» optime respondet historie. David enim ob repentinam fugam, neque quo liturus esset sciebat, neque unde alimenta conquireret: unde divina providentia factum est, ut ei Siba occurreret cum ducentis panibus, et centum alligatoris uvæ passæ, et duobus utribus vini. Itaque ait: «Propter nomen tuum,» id est, in gloriam nominis tui deduces me ad locum tutum, et ad nutrimentum cibos providebis. Recentiores aliqui vertunt, *duces me, et deduces me*: quod mirum est, cum vocem hebræam נָחַל *nahal*, non solum Septuaginta, sed etiam S. Hieronymus, tum hoc loco, tum in Psal. xxiii, significare velint *enutrire*, vel *sustentare*.

Vers. 5. 5. EDUCES ME DE LAQUEO HOC, QUEM ABSCONDERUNT MIHI, QUONIAM TU ES PROTECTOR MEUS.

Non solum, inquit, duces me ad locum tutum, et ibi enutries, sed etiam liberabis de insidiis, quas veluti laqueum absconditum tetenderunt mihi: vocat enim laqueum, occultam conjurationem factam cum Absalone in Hebron contra se, nihil tale metuentem, neque cogitantem. Ad illud, *quoniam tu es protector meus*, additur, *Domine*, in textu græco, sed supervacaneum esse affirmat S. Hieronymus in epist. ad Saniam et Fretellam.

Vers. 6. 6. IN MANUS TUAS COMMENDO SPIRITUM MEUM: REDEMISTI ME, DOMINE, DEUS VERITATIS.

Quamvis bona spe dixerit: «Educes me de laqueo hoc,» tamen quia de vita nondum securus erat, addit: «In manus tuas commendo,» vel, ut habetur in hebræo et græco textu, *commendabo* «spiritum meum,» id est, curæ tuæ commendabo vitam meam. Quoniam tu sæpe alias «redemisti me de morte:» tu, inquam, Domine, qui es «Deus veritatis,» id est, Deus verissimus, vel Deus fidelissimus. Propter hunc locum suspicantur aliqui totum Psalmum intelligendum esse de Christo: ipse enim in cruce pendens dixit, Luc. xxiii: «Pater, in manus tuas commendo spiritum meum.» Sed etiam si Psalmus non intelligatur ad litteram de Christo, tamen potuit Dominus hæc verba de hoc Psalmo accipere, cum spiritum suum Deo Patri commendare vellet: quomodo etiam S. Nicolaus moriens hunc Psalmum usque ad verba, quæ nunc exponimus, pronuntiavit; et nos frequentissime iisdem verbis utimur. Certe verba illa ejusdem versiculi, «redemisti me, Domine, Deus veritatis,» non recte tribuuntur Christo, cum sit ipse Redemptor, non redemptus. S. Augustinus Christo tribuit priora verba: «In manus tuas commendo spiritum meum;» posteriora tribuit populo christiano: «Redemisti me, Domine, Deus veritatis;» vult enim S. Augustinus i. hoc Psalmo frequenter mutari personas, et nunc loqui Prophetam, nunc vero Christum, nunc autem populum. Quod quidem recte et pie dicitur, cum mystica explicatio quaeritur: sed

cum sensus litteræ investigatur, non videntur mutationes personarum intelligendæ, ubi non est distinctio, sive interpunctio, quæ notè finitiam sententiam; hoc autem loco sine tali interpunctio continuatur verba totius versiculi in omnibus codicibus hebræo, græco et latino.

7. ODISTI OBSERVANTES VANITATES SUPERVACUÆ. Vers. 7.
8. EGO AUTEM IN DOMINO SPERAVI, EXULTABO VERS. 8.
ET LETABOR IN MISERICORDIA TUA.

Reddit aliam rationem, cur in manibus Dei commendaverit vitam suam, quia videlicet Deus odio habere solet eos, qui non sperant in suo adjutorio, sed in rebus vanis, quæ nullum auxilium adferre possunt. «Odisti, inquit, observantes vanitates,» id est, somnia, vel auguria, vel responsa demonum; quod fecit Saul, qui consultavit pythonissam. Potest etiam nomine vanitatis intelligi industria, vel astutia humana, sive quodcumque consilium, et auxilium hominum, quod sine Deo, vel contra Deum nullis vires habet; ideo additur, «supervacua,» quia frustra nituntur homines in rebus vanis. «Ego autem,» inquit, non observavi, neque asperi res vanas, ut in illis confiderem; sed «speravi in Domino,» et ideo «exultabo et letabor in tua misericordia,» quia nimirum sperantes in Domino misericordia divina non deserit. Ex hebræo legunt recentiores, *odivi observantes vanitates*; et vere vox hebræa נִחַלְתִּי *nichalti* significat *odivi*; sed Septuaginta et S. Hieronymus legerunt *sanctia*, quod significat *odisti*; proinde mutatio textus facta est post tempora S. Hieronymi. Sensus semper est verus, sed melius coheret cum sequentibus nostra lectio; non enim recte conjungitur, *odivi vanitates*, cum illo, *ego autem speravi*.

9. QUONIAM RESPEXISTI HUMILITATEM MEAM, Vers. 9.
SALVASTI ME NECESSITATIBUS ANIMAE MEAE.

10. NEC CONCLUSISTI ME IN MANIBUS INIMICI, Vers. 10.
STATUISTI IN LOCO SPATIOSO FEDES MEAS.

Allegat præterita beneficia, ut, gratum se ostendens, provocet Deum ad similia concedenda. Sensus est: «Exultabo, et letabor in tua misericordia,» quoniam pignus habeo misericordie, liberationem ex persecutione Saulis; tunc enim «respexisti humilitatem meam,» id est, abjectionem et afflictionem meam: hæc enim omnia significat vox hebræa נָחַל. Salvasti etiam tunc animam meam, id est, de angustiis, in quibus necessario herebam, neque inde me eximere poteram. In hebræo ad verbum est, *sciisti angustias animæ meæ*, sed sensus est idem: volverunt enim Septuaginta non verbum verbo reddere, sed utcumque sententiam explicare. Idipsum reperitur, vel explicatur sequenti versiculo: «Nec conclusisti me in manibus inimici,» id est, non permisisti ut Saul, qui me quaerebat ad necem, voto suo potiretur; sed «statuisti in loco spatioso pedes meos,» id est, fecisti ut ex angustiis, in quibus herebam, libe-

Christus
redemptor
est,
non re-
demptus.

ratus, ambulare possem quocumque vellem, quasi in aperto et libero campo constitutus.

Vers. 11. 11. MISERERE MEI, DOMINE, QUONIAM TRIBULOR : CONTURBATUS EST IN IRA OCVLUS MEUS, ANIMA MEA, ET VENTER MEUS.

Ex recordatione preteritorum beneficiorum orat pro futuris, et narrat calamitates suas. « Miserere mei, Domine, quoniam tribulor, » id est, sicut alias cum tribularer, misertus es mei, ita et nunc miserere mei, quoniam iterum me tribulatio invasit. Incipit deinde tribulationes presentes enumerare. « Conturbatus est in ira oculus meus, » illud, *in ira*, est ambiguum, nam potest intelligi de ira Dei, et de ira Davidis. Malim cum S. Augustino intelligere de ira Dei; constat enim ex lib. I et II *Reg.*, Davidem in persecutione Absalonis, et in omnibus aliis persecutionibus nunquam exanduisse, sed mississimum et patientissimum semper fuisse. Itaque sensus erit, *in ira tua*, qua peccatum meum punis, *conturbatus est oculus meus*, id est, oculus corporalis præ lacrymis caligavit, vel, oculus interior obtenebratus est; conturbata est etiam *anima mea*, dum timore magno concussa est, et denique conturbatus est *venter meus*, venter, inquam, interior animæ meæ, id est memoria, quæ est receptaculum cogitationum. Ita brevis sanctus Propheta omnium trium animæ partium meminit, dum per oculum, intellectum, per animam, voluntatem, per ventrem, memoriam intelligi voluit.

Vers. 12. 12. QUONIAM DEFECIT IN DOLORE VITA MEA, ET ANNI MEI IN GEMITIBUS.

Ad senium jam David pervenerat, et vere dicit *defecisse vitam suam in dolore*, id est, etatem consumptam in continuo merore, et *omnes in gemitibus*. Nam primis triginta annis persecutiones fere continuas passus est; deinde ad regni gubernacula admotus, primis septem annis bellum gessit cum progenie Saulis; postea multa bella gessit tum cum vicinis nationibus, tum cum proprio filio. Denique ipsa gubernandi sollicitudo, si quis non perfunctorie, sed cum timore Dei serio fungi velit officio, gemere facit sub onere.

Vers. 13. 13. INFIRMATA EST IN PAUPERTATE VIRTUS MEA, ET OSSA MEA CONTURBATA SUNT.

Præter afflictiones totius vitæ præterite, accessit hæc ultima tribulatio, in qua propter inopiam debilitatus vires pristinas amisit. Idem enim significat, *virtus infirmata est*, et, *ossa mea conturbata sunt*; nam per ossa intelligitur robur, sicut etiam per virtutem. Hæc ad litteram verissima esse, historia lib. II *Reg.* cap. xv, xvi et xvii, aperte docet. Fugit enim David sine ullo comenatu, et perrexit ad loca deserta, nec solum pedibus, sed etiam nudis pedibus iter fecit, unde postea ab amicis comenatu adjutus fuit. In hebræo pro *paupertate*, legitur *בעוני*, *iniquitate*,

et sic vertit S. Hieronymus, *infirmata est iniquitate virtus mea*; sed Septuaginta non legerunt *בעוני* *havoni*, ut legit S. Hieronymus, sed *עני*, in qua voce sunt eadem litteræ, una dempta, sed puncta diversa, et illud *iniquitatem*, hoc *paupertatem* significat. Uterque sensus est verus; nam etiamsi debilitas ex inopia alimentorum nata erat, tamen inopia illa ex iniquitate persequendum, et iniquitas persequendum ex peccato Davidis, quod eo modo puniebatur a Deo, sine dubio procedebat.

14. SUPER OMNES INIMICOS MEOS FACTUS SUM VERTI. 14. OFFROBRIUM, ET VICINIS MEIS VALDE, ET TIMOR NOTIS MEIS.

Explicat aliam calamitatem suam ex notissima persecutione exortam, quod videlicet coperit despici a vicinis populis, qui audierunt tam turpem ejus fugam: et noti ejus atque amici periclitati timere, ne si illi adhaerent, de vita periclitarentur. Quod Absolonem, si forte is victor evaderet. Apud atinet ad verba, illud, *super omnes inimicos meos*, in hebræo est *ככלי* *כורי*; sed Septuaginta et S. Hieronymus legerunt per iota, *כורי*, quod potest exponi, *ab omnibus inimicis meis*; item, *apud omnes inimicos meos*: quæ ultima expositio placuit S. Hieronymo, qui vertit ex hebræo, *apud omnes hostes meos*; et videtur etiam placuisse Septuaginta Interpretibus, nam verterunt, *κατά πάντας τους εχθρούς μου*, quod significat, *ad omnes, sive apud omnes*; sed lectio latine editionis concordat cum secunda intelligentia vocis hebraicæ, quæ est valde propria; idem enim est, *pra omnibus*, et *super omnes*. Prima intelligentia placuit quibusdam recentioribus, qui exponunt, *ab omnibus*, id est propter omnes. Omnes intelligentiæ habent rectum sensum; itaque si legas, *super omnes inimicos meos*, sensus erit: *Ego factus sum opprobrium vicinis, et timor notis*, magis quam unquam has miseras passi sint ulli inimici mei, quamvis impii et injusti; et sic exponit S. Augustinus. Si legas, *apud omnes inimicos meos*, sensus erit: Scientibus et ridentibus inimicis factus sum opprobrium vicinis meis, et timor notis meis. Et hæc expositionem sequitur Theodoretus. Si legas, *ab omnibus inimicis meis*, sensus erit: Multitudo et severitas inimicorum meorum effecit, ut essem opprobrium vicinis, et timor notis. Illa conjunctio etiam, cum dicitur *et vicinis*, recte resilita est Vulgatæ editioni; nam adest in hebræo et græco, et legitur ab antiquis Patribus.

15. QUI VIDERUNT ME, FORAS FUGERUNT A ME: VERTI. 15. OBLIVIONI DATUS SUM, TANQUAM MORTUUS A CORDE.

Declarat id quod dixerat, *et timor notis meis*, quasi dicat: Multi ex notis meis, qui viderunt me ita fugientes et afflictum, foras fugerunt, id est, longe a me recesserunt, timentes vitæ suæ, si mihi jungerentur. Atque ita *oblivioni datus sum a corde*, id est, cor eorum non recordatur mei, neque de

me cogitat, non secus ac si mortuus et sepultus essem; existimant enim de me jam actum esse. In hebræo habetur interpunctio post particulam *foras*, hoc modo, qui *viderunt me foras*, fugerunt a me; et ideo quidam legunt, *foris*, non *foras* (vox enim hebræa utrumque significat), et sensum esse volunt, *qui viderunt me foris*, id est, extra palatium nudis pedibus, capite discooperito, sine ullo insigni regio, fugerunt a me. Sed quanquam hæc etiam intelligentia recta sit, tamen non cogimur admittere interpunctionem codicis hebraici, quæ addita est a Rabbis, cum in græco nulla sit interpunctio, et Patres constanter legant *foris*, non *foris*.

Vers. 16. 16. FACTUS SUM TANQUAM VAS PERDITUM, QUONIAM AUDIVI VITUPERATIONEM MULTORUM COMMORANTIUM IN CIRCUITU.

Nec solum, inquit, amici et noti oblitii sunt mei, et me dereliquerunt; sed etiam apud vicinos, qui in circuitu habitant, contemptui habitus sum quasi *vas perditum*, id est contractum, ad omnia inutile, quod vel inde patet, quia ego ipse vituperantes me audivi. Videtur autem hoc loco Propheta mentionem facere vituperationis Semei, qui in faciem illi maledicere, et in eum lapides jacere ausus est; nimirum existimavit Semei Davidem a regno ejectionem nullius potentæ deinceps futurum, sed tanquam vas inutile in cloacam projiciendum. Maledictio hæc describitur lib. II *Reg.* cap. xvi. Et quamvis in loco illo II *Reg.* solius Semei maledictio mentio fiat, tamen credibile est plures alios eodem tempore male locutos fuisse de Davide, ut verum sit, quod hic dicitur de *vituperatione* multorum. In hebræo, pro *commorantium*, est *כנוגור*, quam vocem S. Hieronymus vertit, *congregationem*, alii vertunt, *pavorem*; sed potest commode etiam verti, *commorationem*; nam verbum *נוגור*, unde fit *magor*, significat *commorari*, *incolere*, *peregrinari*, etc.; itaque sensus erit: *Audivi vituperationem multorum, commorationem in circuitu*, id est, qui habent commorationem in circuitu; sed Septuaginta sententiam clarius vertere voluerunt, ideo posuerunt, *multorum commorantium in circuitu*.

Vers. 17. 17. IN EO DUM CONVENIRENT SIMUL ADVERSUM ME, ACCIPERE ANIMAM MEAM CONSILIATI SUNT.

Narrat historia II *Reg.* cap. xvii, post maledictionem Semei, consilium initum coram Absalone, de Davide occidendo, atque hoc est, quod in hoc versiculo commemoratus quasi dicat Propheta: Dum in presentia maledicor, et vituperantes me audio, in absentia meo consilium de me necando in Jerusalem initur.

Vers. 18. 18. EGO AUTEM IN TE SPERAVI, DOMINE, DIXI: DEUS MEUS ES TU, IN MANIBUS TUIS SORTES M.E.E.

Ostendit vir sanctus, inter tot angustias se non despondidisse animum, propterea quod spem suam

non posuisset in auxilio fallaci hominum, sed in Deo omnipotenti, cui nemo resistere potest. « Ego autem in te speravi, Domine; » quare? quia « dixi » in corde meo: « Deus meus es tu, » magnum habeo proletoctorem, sine ejus nutu nemo mihi vitam eripere potest. Nam « in manibus tuis sortes meæ, » id est, sortes vitæ, vel mortis meæ non pendent a sorte, sed a manu tua, id est, a potentia et voluntate tua. In hebræo habetur, *בידך* *בנותי*, *in manibus tuis tempora meæ*; et fortasse quod nunc legimus in græco, *κρίσεις*, quod significat *sortes*, legendum esset, *κρίσεις*, quod significat *tempora*. Nam non desunt antiquæ versiones ex græco, quæ habeant *tempora meæ*. Sic certe legitur in officio missæ non semel, et in Psalterio ecclesiæ S. Petri Romæ. Sensus autem est idem; nam *in manibus tuis tempora meæ*, nihil est aliud, nisi a tua voluntate pendent tempora vitæ et mortis meæ; non vivam, nisi quando tu; tu volueris, neque moriar, nisi quando tu volueris.

19. ERIFE ME DE MANU INIMICORUM MEORUM, VERTI. 19. ET A PERSEQUENTIBUS ME.

In hoc versiculo nulla est difficultas, et concordant omnes editiones.

20. ILLUSTRAM FACIEM TUAM SUPER SERVUM TUUM, VERTI. 20. SALVUM ME FAC IN MISERICORDIA TUA; DOMINE, NON CONFUNDAR, QUONIAM INVOCAVI TE.

Eandem petitionem inculcat, sed additis argumentis ad Deum flectendum appositis. « Illustram faciem tuam super servum tuum, » id est, ostende faciem tuam, sive respice in me: hæc enim omnia idem significant. Sicut enim propter peccata Deus nobis irascitur, et avertere dicitur faciem, sive nubem opponere, et nos non respicere: ita e contrario quando reconciliatur, dicitur convertere faciem, nosque respicere, et illuminare vultum suum super nos, et nos luminosos efficiat. Petit igitur primum reconciliationem cum Deo, si forte adversus sit; et addit pro argumento, se servum ejus esse promptum ad ejus obsequium et obedientiam. Addit deinde: « Salvum me fac; » hoc enim sequitur post reconciliationem, et adjungit argumentum, dicens: « In tua misericordia, » id est, non ob merita mea, sed ob misericordiam tuam. Addit postremo tertium argumentum: « Non confundar, quoniam invocavi te. » Pertinet enim ad bonum et fidelem Dominum, qui promisit auxilium confidentibus in se, ut non confundat eum, qui tanta fiducia ipsum invocare non cessat.

21. ERUBESCANT IMPII, ET DEDUCANTUR IN INFERNUM, MUTA FIANT LABIA DOLOSÆ. VERTI. 21.

Prophetica imprecatio est, et continuo adimpleta. Nam Achitophel, qui erat præcipuus consiliarius Absalonis, et consilium dederat perniciosissimum adversum David, dissipante Deo consi-

lium ejus, confusus est, et non ferens confusionem suam, laqueo se suspendit, et sic ad infernum deductus est impius, et muta facta sunt labia dolosa. Habetur historia lib. II Reg. cap. xvii. Vocatur autem Achitophel impius, quia filium ad necem patris concitabat; et labia ejus recte dicuntur dolosa, quia simulaverat longo tempore se amicum et fidelem Davidi, et postea oblata occasione perfidiam suam prodidit. In hebreo, pro deducantur, habetur ירדו iddema, quod S. Hieronymus vertit taceant; sed Septuaginta non videntur legisse ירדו iddema, sed iddachu, quod significat expellantur, a verbo נדה nadach.

Vers. 22. 22. QUE LOQUUNTUR ADVERSUS JUSTUM INIQUITATEM, IN SUPERBIA, ET IN ABUSIONE.

Hec verba conjunguntur in hebreo cum superioribus in eodem versiculo; in nostra editione constitunt novum versum, sed quod sensum pendat a superioribus: declarant enim labia illa dolosa Achitophelis juste obmutescere debuisse, quia loquebantur contra justum, id est, contra Davidem, qui nullam injuriam fecerat, neque ipsi Achitopheli, neque Absaloni; et loquebantur iniquitatem, id est, consilium iniquitate plenum, et hoc in superbia et abusione, id est, cum maxima arrogantia et contemptu. Pro abusione, tam in hebreo וכוז valus, quam in greco ἐκδωσιον, est vox significans contemptum; et sic legunt S. Augustinus et Psalterium S. Petri. Proinde abusio in latina editione non est accipienda pro simplici abusione, sed pro ea que nascitur ex contempta, sive pro ipso contemptu: dicitur enim Achitophel, hoc loco, locutus esse in superbia et abusione, quia superbe contumebat Davidem, et sic abutebatur ejus nomine.

Vers. 23. 23. QUAM MAGNA MULTITUDO DULCEDINIS TUE, DOMINE, QUAM ABSCONDISTI TIMENTIBUS TE!

Vers. 24. 24. PERFECISTI EIS, QUI SPERANT IN TE, IN CONSPPECTU FILIORUM HOMINUM.

Jam sanctus Propheta exaudivit se sentiens, ac divina consolatione percepta, exclamat prae admiratione: «Quam magna multitudo,» etc. In hebreo solum habetur כה רב טובך, quam multa bonitas, sive dulcedo! sed Septuaginta explicare voluerunt admirationem Prophete, ideo dixerunt, quam magna multitudo dulcedinis, etc. Sed quia videtur quedam contradictio in his verbis, cum primo dicat, quam abscondisti, et deinde, quam perfecisti in conspectu filiorum hominum, ideo S. Augustinus conjungit illud, in conspectu filiorum hominum, id est, carnales homines, non norunt illam dulcedinem, imo ne suspicari quidem possint, qualis sit, cum palatum anime nimis infectum habeant; tamen vident effectum ejus, dum intuentur, et obstupescunt patientiam, mansuetudinem, hilaritatem et pacem Sanctorum. Sic igitur miro modo datur Sanctis abscondita, quaedam dulcedo in conspectu filiorum hominum,

sunt. Theodoretus et Euthymius volunt conjungi illud, in conspectu filiorum hominum, cum verbo perfecisti, et hunc sensum tradunt: Deus tempore tribulationis abscondit a timentibus se magnam dulcedinem, id est, mercedem, et premia, ut eos exerceat: sed paulo post eandem mercedem et eadem premia palam ostendit in conspectu filiorum hominum, ut servos suos bene sperare jubeat. Sic ad tempus Davidi abscondit dulcedinem, cum videlicet is fugeret filii persecutionem; sed paulo post perfecit illi suam bonitatem, cum eum reduxit in regnum cum maxima gloria. Idipsum accidit omnibus justis, quibus nunc absconditur premia, sed in die judicii palam apparebunt. Potest adferri etiam alius sensus: «Quam magna multitudo dulcedinis tue, Domine, quam abscondisti timentibus te,» id est, vere multiplex est consolatio tua, Domine, quam infundis intus in abscondito cordis timentium te, id est, eorum qui te colunt et diligunt, et filiali timore venerantur. Hoc est enim «manna absconditum, quod nemo seit, nisi qui accipit,» ut in cap. II Apocalypsis. legimus. Hoc experiebatur qui dicebat Psalm. cxvii: «Secundum multitudinem dolorum meorum consolationes tue lætificaverunt animam meam;» et ille, II Corinth. vii: «Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.» Et si tempore tribulationis tanta est multitudo dulcedinis in corde militantis, quanta erit tempore glorie in corde triumphantis? «Perfecisti eis qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum,» id est, cum dulcedinem perfecisti, perfectam, cumulatam, copiosissimam infudisti in corde sperantium in te, qui videlicet renunt consolari nisi in te: hoc autem totum fecisti «in conspectu filiorum hominum,» id est, ex adverso, sive ex opposito filiorum hominum, id est, quanto illi magis multiplicas dolores exterius, tanto tu magis multiplicas consolationes interius. Nam vox hebraea נגה neghed, et græca ἐναντι proprie significat e regione, sive ex opposito, ut etiam notavimus in Psalm. cxvii; proinde, ut verbum hebraicum concordet cum latino et greco, illud, in conspectu, non tam referendum est ad visionem, quam ad oppositum: illa enim dicuntur esse inter se in conspectu, que e diametro opposita se respiciunt. Sed et illud præterea verum est, hanc dulcedinem: infundi in cordibus timentium Deum, in conspectu filiorum hominum, id est, videntibus et stupentibus filiis hujus sæculi, qui filios Dei suis persecutionibus vexant: nam quamvis filii hominum, id est, carnales homines, non norunt illam dulcedinem, imo ne suspicari quidem possint, qualis sit, cum palatum anime nimis infectum habeant; tamen vident effectum ejus, dum intuentur, et obstupescunt patientiam, mansuetudinem, hilaritatem et pacem Sanctorum. Sic igitur miro modo datur Sanctis abscondita, quaedam dulcedo in conspectu filiorum hominum,

Vers. 25. 25. ABSCONDENS EOS IN ABSCONDITO FACIEI TUE, A CONTURBATIONE HOMINUM.

Vers. 26. 26. PROTEGES EOS IN TABERNAculo TUO, A CONTRADICTIONE LINGUARUM.

Declarat modum quo sancti viri dulcedinem Dei in tribulatione percipiunt: id enim fit, cum Sancti per amorem et contemplationem rapiuntur in Deum, et in ipso Deo inveniunt domum refugii, juxta id quod in hoc eodem Psalmo dicitur: «Esto mihi in Deum protectorem, et in domum refugii;» qui enim in Deo delitescere norunt, nihil faciunt omnes tribulationes, ac si ad eos minime pertinerent. «Abscondens, inquit, eos,» videlicet timentes te, «in abscondito faciei tue,» id est, in loco abdito, quod est in facie tua: nam qui raptus est ad contemplandam faciem Dei, et qui se a Deo videri attentissime cogitat, quique observat nutus Dei, et qui pulchritudinem ejus considerans, accenditur in ejus amorem, jam habitat in latibulo tutissimo a conturbatione hominum, id est, ab omni malo, quo homines conturbari solent. «Proteges eos,» id est, eosdem timentes te, «in tabernaculo tuo,» id est, in te ipso, in quo et tu habitas. Deus enim non habet aliam domum, sive aliud tabernaculum in quo capi possit, nisi seipsum; et qui per amorem et contemplationem in Deo habitant, altissimum posuerunt refugium suum, et non accedat ad eos malum, ne flagellum appropinquabit tabernaculo eorum, ut dicitur in Psalmo nonagesimo. Proteguntur autem in hoc tabernaculo ab omni malo, non solum factorum, de quo dictum est in superiori versiculo, sed etiam verborum, quod hic dicitur, «a contradictione linguarum,» quia nihil curant sermones hominum, qui Deum testem habent. Quod si facies Domini tam insigne latibulum sive tabernaculum est hominibus timentibus Deum, dum per speculum et in «nigmate cernitur, quid erit, quando videbitur sicuti est? tunc vere habitatio nostra erit in Jerusalem, que est visio pacis, de qua dicitur Psalm. cxlvii: «Qui posuit fines tuos pacem.»

Vers. 27. 27. BENEDICTUS DOMINUS, QUONIAM MIRIFICAVIT MISERICORDIAM SUAM MIHI IN CIVITATE MUNITA.

Quæ dixerat generatim de consolatione divina, quam viri justi in tribulatione percipiunt, applicat ad se, qui unus est ex illis; et inde gratias agit Deo. «Benedictus, inquit, sit Dominus, quoniam mirificavit,» id est, mirabilem «misericordiam,» erga me ostendit, «in civitate munita,» id est, abscondens me in abscondito faciei sue, quod est veluti civitas munitissima, ut jam mihi nihil nocere possit. S. Augustinus legit, in civitate circumstantia, in quo nescio quos Latinos codices sit secutus. Nam vox hebraea מצור mator munitionem significat, vox græca περιχώρησιν ambitum designat; atque inde S. Augustinus circumstantiam accepit:

sed Theodoretus et Euthymius græci auctores intelligunt per ambitum, menia, sive aggeres, quibus civitates muniuntur, ut sensus sit: in civitate ambitus, id est, in civitate munitis, vel aggeribus munita. Et S. Hieronymus non solum in versione ex hebreo, sed etiam in Commentario, ubi exponit versionem Septuaginta, legit, in civitate munita.

Vers. 28. 28. EGO AUTEM DIXI IN EXCESSU MENTIS M.E.E: PROFECTUS SUM A FACIE Oculorum tuorum.

Accusat ipse se diffidentem, quam passus fuerat initio persecutionis. «Ego autem dixi in excessu mentis meæ,» id est, eo tempore, quo præ nimio terrore quasi mentis inops factus eram, dixi apud me: «Projectus sum a facie oculorum tuorum,» id est, non placet tibi, ut amplius regnem, vel ut diutius vivam, ideo abjecisti me a benigno aspectu tuo et favore, atque auxilio tuo solito me destituiti. Exstat dubitationis hujus vestigium in lib. II Reg. cap. xv: «Si invenero gratiam, inquit, in conspectu ejus, reducet me; si dixerit mihi: Non placeo, præsto sum, faciat mihi quod bonum est coram se.» Pro voce, in excessu mentis, in hebreo est ברוצי, quod ad verbum significat, in festinando me, id est, dum festinarem, sive in obstupescendo et pavendo me, id est, dum obstupescerem et pavorem: nam verbum פרוץ significat festinare, et obstupescere, ac pavere, et omnia sunt vera; nam David illud dixit, cum festinare egredi ex Jerusalem, et pavore ac stupore correptus esset. Hunc stuporem Septuaginta verterunt, exstasim, atque Latini excessum mentis.

Vers. 29. 29. IDEO EXAUDISTI VOCEM ORATIONIS M.E.E, DUM CLAMAREM AD TE.

Sententia perspicua est: ideo, inquit, ne diffiderem de bonitate tua, cum me in tanta consternatione videres, continuo «exaudisti vocem orationis meæ, dum clamarem ad te.» Illud, ideo, posset etiam verti vere, sive certe: est enim adverbium multa significans.

Vers. 30. 30. DILIGITE DOMINUM, OMNES SANCTI EJUS, QUONIAM VERITATEM REQUIRET DOMINUS, ET TRIBUET ABUNDANTER FACIENTIBUS SUPERBIAM.

Vers. 31. 31. VIBILITER AGITE, ET CONFORTETUR COR VESTRUM, OMNES QUI SPERATIS IN DOMINO.

Hortatur in fine Psalmi homines pios, qui similia patiuntur, ut non cessent diligere Dominum, atque in eo sperare, quoniam etiamsi ad tempus impii videantur impune grassari, tamen brevi poenas acerbissimas dabunt. Illud, veritatem requirit Dominus, S. Hieronymus vertit, fideles servat Dominus. Vox hebraea utrumque significat, veritatem, et etiam fideles, et sensus in idem recidit. Illud, abundanter, in hebreo et latino ambiguum est, utrum conjungi debeat cum verbo tribuet, an cum verbo facientibus; sed ex græco apparet conjungendum esse cum verbo facientibus; et eodem

Deus non habet aliam domum, sive aliud tabernaculum in quo capi possit, nisi seipsum; et qui per amorem et contemplationem in Deo habitant, altissimum posuerunt refugium suum, et non accedat ad eos malum, ne flagellum appropinquabit tabernaculo eorum, ut dicitur in Psalmo nonagesimo.

Vers. 28.

Vers. 29.

Vers. 30.

Vers. 31.